

OM HÄNDELSENA DEN 14 SEPTEMBER 1960 OMBORD HMS UTTERN

Vad hände egentligen då, 1960 ?

Visst skrevs det en hel del efteråt, men mest om dramats huvudperson, Utterns dåvarande förstemaskinist Helge Svensson, som ju välförtjänt tilldelades flera mycket ovanliga utmärkelser. Vad som egentligen hänt kunde dock inte utläsas av reportagen, och har förblivit fördolt för allmänheten tills nu. Min officiella notering i loggboken (se nedan) är svår att överträffa i ordknapphet, och de utförligare rapporter som skrevs hemligstämplades. Besättningen hemförlovades ganska snart och befälet omplacerades efter hand till nya befattningar. Efter några år talades det inte mycket om saken ens mellan oss som var med då, 'när det begav sig'.

Återföreningen 2001

Det skulle faktiskt gå mer än fyrtio år innan nyckelpersonerna den gången möttes igen under ordnade former. Vi var nio 'Uttrar' som återsågs 28 april 2001¹: **FC** Lt Rutger Carlheim-Gyllenskiöld, **1.O** Lt Göran Hillskog, **2.O** Lt Ingvar Jakobsson, **3.O** Lt Jan Elvin, **4.O** Fk Björn Grünwald, **UM** Fv Sixten Carlsson, **1.M** Fluma Helge Svensson, samt **IUV** Kmd Åke Lindemalm med **adjutant** Kn Per Malmgren som bägge var med ombord. **NS**, Ust Ivan Bergalm hade förhinder, **US** Flust Ernst Haglund har avlidit liksom Kk Rolf Rheborg och Flust Karl Erik Andersson som var med **IUV**. Vi inbjöd även dåvarande **C MS Inf**, Kn Jarl Ellsén att till slut fullborda mediekontakterna, och den nuvarande **C 1.Ubflj**, Kmd Bo Rask till egen förkovran och att föra historien vidare. Övrigt befäl (**2.M**, **3.M**, **4.M** och **TU**), alla **UO**, har ej kunnat spåras.

Först efter den träff kunde media skildra dramat mer i detalj. Stort uppslagna reportage i SvD + DN nästa dag var mycket tillfredsställande för oss, liksom att vi som var med kunde stämma av besticken oss emellan.

Under diskussionerna slog det mig dock av vad som sas, och av det **FC** nedtecknat inför vår träff, att mina upplevelser och reflektioner skiljer sig en del från de övrigas. I och för sig kan detta förklaras - jag var helt enkelt på annan plats i ubåten. Men just därför tillåter jag mig att här nedteckna min version, i hopp att den kan intressera kamraterna - och kanske stimulera till fortsatta diskussioner framöver.

¹ Befattning och grad angivna efter vad som gällde den 14 september 1960. Sen dess har ju mycket hänt, och alla utom jag har hunnit pensioneras från Flottan. Åke Lindemalm blev sedermera CM och är idag som amiral i Amiralitetet äldst i tjänst i hela Försvarmakten, efter Konungen. Förkortningarna förhoppningsvis begripliga för de invigda läsarna.

HÄNDELSENA DEN 14 SEPTEMBER 1960 I SAMMANFATTNING

“KI 1215 intagit u-läge 12’ ost Huvudskär. Snorkeldrift. Stridsutbildning. KI 1355 vatteninbrott i samband med intagande av pitotrör på c:a 100 m djup. Fluma H.Svensson skadades av pitotröret i käkarna och näsan. Inträngd vattenmängd c:a 2000 liter. Konstaterade haverier: jordfel på HT2, något vatten i aktra batteriet, gyro, logg och ekolod; i övrigt vattendimma i MR. Personliga ägodelar skadade såsom klockor mm. KI 1415 intagit m-läge. Påbörjat sökning av skador. KI 1630 avhämtades Fluma H.Svensson med helikopter. Flust E.Haglund medföljde. KI 1845 förtöjt vid kaj i Vitså. KI 1900 debarkerade de kl 0830 ombordkomna. KI 1910 kastat loss. KI 1935 förtöjt vid Pia i Märsgarnsviken.”

Det är all text i Utterns loggbok för eftermiddagen den 14 september 1960.

Verkligheten var åtskilligt mer komplicerad än loggboken låter ana, och väl så dramatisk. Uttern fick en svår läcka på stort djup. Att alla 36 ombord faktiskt svävade i livsfara, och räddades tack vare den svårt skadade förstemaskinisten Helge Svenssons rådiga och modiga ingripande, antyds ju inte ens. Om han inte agerat är det tveksamt om vi själva alls kunnat få upp Uttern. De flesta borde i så fall kunnat klara en fri uppstigning, men vattnet var redan kallt så troligen många timmars väntan på hjälp i gummiflottarna hade inneburit stora påfrestningar. Att vänta nere i ubåten kanske ett dygn eller mer var inte heller riskfritt - redan på de få minuter dramat varade hade mycket hunnit kortslutas, och klogas bildats i det skadade batteriet. I vart fall hade vi sannolikt måst utrymma manöverrum snabbt för att hindra vatten och gas från att tränga in i övriga avdelningar - något i vart fall jag kunnat få svårt att hinna från min plats i tornet (med stängd lucka).

Nästan precis fyrtio år senare kunde världen, och vi, följa Kursk-dramat - med många paralleller till vårt katastroftillbud. En kuslig påminnelse!

Kort om berättarens bakgrund

I september 1960 var jag en alldeles nykläckt fänrik, just antagen till vapenofficersskolans ubåtslinje. Jag hade gått kursen i ubåtslära vintern 1959-60 på Sjökrigsskolan men hade i övrigt endast några månaders ubåtstjänst som kadett sommaren 1960 ombord på Uttern i bagaget. Min befattning var nu fjärde officer, 4.O. Uttern var som FC noterat i sin skildring nybyggd, och höll just på att avsluta provturen. Besättningen skulle vara fem officerare, åtta underofficerare och ca trettio underbefäl och meniga, fast bara 32 av oss var med ombord den aktuella dagen, plus IUUV med tre adjutanter. Bl a 2.O var tillfälligt kommenderad till en annan ubåt just den dagen.

Kommentar till min berättelse

Min version av händelseförloppet skiljer sig något från de övrigas, vilket i första hand och bokstavligen beror på perspektivskillnaderna. Övriga officerare och underofficerare befann sig i Utterns manöverrum, utom UM, 2.M och 4.M i maskinrum och TU i torpedrum, medan jag ensam tjänstgjorde i tornet, närmast som säkerhetspost fast pro forma som VO. Händelseutvecklingen medförde dessutom att jag tvingades stänga luckan, och därmed också min enda säkra väg ut om vi hade hamnat på botten.

Under de tjugu minuter som gick innan dramat lyckligen upplöstes hann jag väl inte fundera värst mycket över vad som *kunnat* hända, och vad jag i så fall *kunnat* ta mig till - men det har jag haft gott om tid att göra sen dess!

Och det är just detta att jag ofta funderat kring vad som *kunnat* hända, och vad jag då egentligen haft för möjligheter att klara mig, som gör att jag envisas med att lufta mina funderingar, och nu äntligen sätta dem på pränt. Så slipper jag kanske till sist grubbla några dagar varje höst då den 14 september närmar sig. Men just att jag regelbundet 'repeterat' händelserna för mig själv gör att jag i vart fall *tror* att min version är hyfsat korrekt, trots vissa skillnader mot de övrigas perspektiv.

Jag har blivit allt mer övertygad att om inte Helge haft sinnesnärvaro, kunskap och kraft att trots sina svåra skador kolla om den kritiska ventilen gick att stänga, hade vi kunnat få det betydligt svårare att klara ut situationen på egen hand. För trots att UM drog på läns pumparna från maskinrum så fort han hörde smällen hann vi få in flera ton vatten innan pumparna började ta - plus de par ton av den beordrade övervikten vi hann ta in. Det är tveksamt om länsningen klarat att både hålla undan för det vatten som fortsatt strömma in om ventilen lämnats öppen (flera trodde ju att den brustit) och få ut allt vi redan fått in - åtminstone hade det kunnat ta kritiskt lång tid.

Hade vi väl satt oss på botten hade läget i manöverrum snabbt blivit kritiskt - om inte bottenslammet täppt till ventilen tillräckligt att stoppa vatteninströmningen, vilket möjligen gett oss en tidsfrist. Kanske - frågan är om den räckt. Och *hade* manöverrum behövt utrymmas för att hindra vatten och gas att nå övriga avdelningar borde de övriga ha kunnat ta sig ut till för- och akterrummen med sina slussar för fri uppstigning - medan jag kanske fått svårare att hinna innan vatteninströmning och gasbildning spärrat min reträttväg.

OK - det är en massa *om* i den bild jag skissar. Men *om* nu alla dessa *om* inträffat, anser jag det sannolikt att just jag suttit riktigt illa till. För möjligheten att ensam ta sig ut genom *tornet* - från de 120 meters djup det blivit fråga *om*, och från den ubåtstypen med sina stängda plåtluckor över bryggan - var knappast ens hypotetisk. *Särskilt* på grund av just plåtluckorna. Och hur länge hade jag kunnat hålla ut i *tornet* innan man kanske fått ut tillräckligt med vatten, eller Belos hunnit finna oss?

Så varje september har jag sänt Helge särskilt varma tankar och hälsningar av tacksamhet och beundran. Vilken prestation redan att ta sig ned tre meter i en trång, vattenfylld recess med en livsfarlig vattenstråle under högt tryck mitt i, och med hans svåra skador dessutom!

Det första de andra märkte av hans bragd, och av att han alls skadats, var att strålen försvann, sen att vattnet färgades rött, och sen dök Helge upp ...

Kanske överdriver jag. Då vi nu återsågs lät det på kamraterna som om det funnits större marginaler än jag inbillat mig - fast alla har förblivit överens om att Helge faktiskt räddade oss, så jag undrar jag - och Helges bragd förblir lika imponerande.

UTTERNIS PROGRAM DEN 14 SEPTEMBER

Utterns veckoprogram angav för den 14 september 1960 '*manöverprov för Marinförvaltningen*'. Besättningen hade ingen annan information ännu när vi förberedde för losskastning än detta, plus att proven avsåg att mäta roderverkan särskilt i djupled. Därför behövde vi söka upp djupen utanför Huvudskär, ned mot Landsortsdjupet. Detta var ett av de sista momenten i Utterns provtur, innan hon skulle förena sig med Kustflottan.

FC hade emellertid fått besked att IUV med stab ville 'inspektera' oss den här dagen, så efter losskastningen kl 0800 gick vi till Vitså för att hämta IUV och tre andra 'inspektörer' som genast satte igång att pröva vår förmåga att hantera våra respektive jobb, och vår sinnesnärvaro att klara allsköns incidenter som fingerades - eller utlöstes 'på riktigt' (fast i begränsad omfattning, tills katastrofen var över oss).

Så länge vi gick i marschläge, genom skärgården, och inte hade något annat för oss gick allt bra. Jag tror de flesta av oss klarade det mesta våra plågoandar hittade på, någorlunda godtagbart. Fast jag erinrar mig vissa svårigheter för egen del - jag gick VO när Lindemalm plötsligt kom upp på bryggan och hivade i en frälsarkrans med ropet 'man över bord'. I teorin skulle jag omedelbart exekvera en elegant "Boutakoff's dubbla gir" för att först snabbt föra ut aktern från den nödstälde och därefter på kontrakurs komma tillbaka till precis den plats där han fallit i vattnet.

Visst - bara att jag precis då låg i ett svårt märke i en militärled, med farliga saker runt om, och noll fritt vatten. Inte så bra för en färsk fänrik - 'förklaringar' vägde nämligen alltid lätt, bara resultat räknades. Så min 'nödstälde' hann bli duktigt blöt och kall innan jag baxat oss i någorlunda läge att fiska upp 'honom' - medan mitt rykte som yrkesman och mitt kaxiga fänrikssjälvförtroende vartefter slokade allt mer ...

Strax efter kl 1200 var vi framme i vårt övningsområde för dagen, och kunde dyka. Inspektionen fortsatte - men vi förväntades följa ordinarie veckoprogram så att inspektörerna kunde undvika att vi koncentrerade oss alltför mycket på deras hyss. En konsekvens av detta blev att vi nu satte igång med MFV's serier av rodermanövrer och djupsvängar, tills ingen klarade att hålla reda på var vi var i djupled, vilket enligt min mening delvis bäddade för det som sedan hände.

Normalt skall ingen befinna sig i tornet när ubåt framförs på större djup än periskopdjup. FC och VO äntrar då ned och 'kör' från manöverrum, och luckan stängs. Pga manöverproven valde emellertid FC att behålla mig som VO i tornet, närmast som säkerhetsvakt, och själv föra befäl nere från manöverrum. Min bild av vad som skedde var därför inte helt klar, fast jag fick dock alla FC's och IUUV's order repeterade till mig genom talröret, och hörde delar av vad som i övrigt avhandlades i manöverrum genom den öppna luckan.

Nedan följer nu min version av vad som sedan inträffade. Jag har valt att skriva detta rätt upp och ned, och kommenterar inte nu de punkter som skiljer sig från övrigas minnesbilder.

HMS UTTERN, EFTERMIDDAGEN DEN 14 SEPTEMBER 1960

Klockan 1215 - 1355: förspelet

IUV's inspektion fortsätter planenligt, medan ubåten framförs i u-läge. De fyra inspektörerna sprider sig och kollar hur vi tillgodogjort oss strids- och befattningsutbildningen, på alla stationer och för de flesta i besättningen. Samtidigt fortsätter roder- och manöverproven för MFV.

Jag minns inte nu hur länge denna något komplicerade undervattensbalett pågår, klockan är troligen strax efter ett, men kan vara så mycket som framåt två när IUV ger nya förutsättningar till FC, som då ger order om bottenläge. Jag vill minnas att FC själv ropar i talröret, ungefär "*VO, vi intar bottenläge, jag har manövern men stanna kvar i tornet tills vidare*". Sen hör jag någon, troligen 1.O, ge order om att börja ta in övervikt (för att komma ned snabbt, och för att sen kunna ligga stilla om det skulle finnas strömmar längs botten).

"Bottenläge - oj, pitotröret" far det genom mitt nitiska fänrikshuvud, så jag ropar i talröret "*manöverrum, fråga FC om vi ska ta in pitotröret*" och får strax svar att ja, det ska vi. Det kan vara Helge som ger det beskedet fast alla röster låter 'plåtigt' genom tratten. Jag minns att jag undrar om jag bör ge formell order eller inte eftersom ju FC 'har manövern', men ivrig som jag är 'beordrar' jag i alla fall "*in pitotröret*", vilket kvitteras. Efteråt har jag ofta undrat om det är jag som utlöser tillbudet med att påminna om det elementskade röret - men att ta in det är ju trots allt rutin, så om jag inget sagt, hade andra sett till saken, tröstar jag mig.

Det går några minuter, jag hör någon rapportera bottendjupet, dryga 120 meter, och hör vatten (den beordrade övervikten) strömma in i sjunktank och regleringstank. I manöverrum blir nu skeppsnummer 21, en värnpliktig maskinkorpral, beordrad att äntra ned i recessen och dra in pitotröret - en operation som då bestod av att lossa en klämskruv och vicka på röret som löpte trögt genom en cylinder, för att så kunna dra in det, för hand. Dittills har den manövern bara övats på grunt vatten, och då har inte det yttre trycket varit tillräckligt för att 'hjälpa till' att få in röret som ofta kärvade, även om klämskruven lossats helt (efter vår incident monteras i stället ett hydraulreglage i samtliga ubåtar!).

Klockan 1355-1415: dramat

Korpralen öppnar nu klämskruven, men för fort - troligen oklar över på vilket djup vi befinner oss, och ovetande om risken med att öppna för snabbt - och blir i vart fall helt överrumplad när röret försvinner uppåt som en blixtnedslag med Sjöberg efter sig. Det måste vara en skrämmande upplevelse - den tre meter djupa recessen är under metern i fyrkant och har nu en grov vattenstråle med högt tryck i mitten. Den olycksalige 21:an räddar sig fortare än kvickt upp ur vad som kunnat bli hans djupa och trånga grav, men har inte rutin nog att först kolla om ventilen kan stängas.

Det är nu Helge skadas. Han står lutad över den öppna luckan för att följa 21:ans arbete när pitotröret skjuts in genom ventilens cylinder, slår emot sin parerplåt med så våldsamt kraft att denna böjs åt sidan, far upp genom recessen, slår emot ytterligare någonstans, vidare upp genom luckan, och träffar Helge. 'Turen' i Helges otur är nu att röret träffar precis över munnen och ovanför ögat. Hade det tagit under hakan, eller under näsan, hade han sannolikt dött på fläcken. Det är nu illa nog som det är, Helge får svåra skador och blöder som en gris. Han kastas bakåt och blir först liggande avtuppad några kritiska minuter innan han kommer sig tillräckligt för att inse vad som hänt. Helge kravlar sig nu fram till luckan mellan benen på de kringstående som inte uppfattat vad som hänt honom på grund av vattnet som sprutar överallt - FC frågar efter honom men får inget svar - och gör så sin fantastiska insats.

Det jag hör uppifrån tornet är en plötslig smäll följt av ett väsende brusande dån som snabbt tilltar i styrka, följt av ljud av strömmande vatten. Jag får ingen information, men hör höga rop, smällar när reläer löser ut och brak från tryckluftsledningarna när man drar på blåsning av dyktankarna. En röst hörs genom larmet "*bröstat har gått, bröstet har gått*", så jag tror att någon skadats - senare begriper jag att den som ropade (NS?) då trodde att ventilbröstat brustit, dvs den cylinder pitotröret löper igenom. För just då har ingen ännu uppfattat att Helge ligger avtuppad och svårt blödande på durken - händelseutvecklingen är ju dramatisk där nere, och sikten skyddad av vatten som sprutar överallt.

Egendomligt nog blir jag inte rädd, utan avvaktar order och försöker fatta vad som händer, utöver att vi på nåt sätt sprungit läck. Det utbryter ingen panik alls, fast personalen i manöverrum kämpar ju med stora svårigheter att se och höra, och att få kontroll över båten.

Det är nu en sjöblöt IUV vänder sig till en lika dränkt 1.O och lugnt frågar "jaha 1.O - och vad gör man nu", som om inspektion fortfarande pågår ...

Jag hör hur man börjar blåsa tankarna, men ser på tornets djupmätare att vi fortsätter sjunka, vi närmar oss hundra meter. Vattendimma börjar komma upp genom luckan, tillsammans med en stickande ozon-lukt från elektriska kortslutningar och allt starkare lukt av klorgas när salt vatten tränger in i aktra batteriet. Genom dånet och bruset nerifrån hör jag delar av order om länsning och manöver. Efter några minuter ropar någon, FC eller 1.O, i talröret "se om du kan få manöver där uppifrån, back högsta, djuproder dikt upp". Jag slår back på maskintelegraferna, och får svar på en, jag tror babords, motor men är inte säker. Troligen läggs rodren för hand, men den detaljen har i så fall bleknat efter fyrtio år.

Jag får nu besked att stanna på min post eftersom all manöver från manöverrum är utslagen, och efter ytterligare några minuter blir jag beordrad ta på min gasmask - klorlukten är nu mycket besvärande i tornet - och att stänga luckan.

Farväl grymma värld? Nja, fortfarande är jag inte direkt rädd, kanske mest för att jag nu har viktiga uppgifter, och jag hör ju nödblåsningen fortsätta. Dessutom har 'min' maskinmanöver upphävt farten. Vi börjar röra oss akter över, och har djuproden ställda för 'dikt uppåt'.

Jag vet fortfarande inte vad som egentligen hänt - alltså inte heller att Helge nu lyckats stänga ventilen så att vi inte längre får in mer vatten än vi klarar att länsa ut (dessutom har vi ju hunnit få in ett par tons 'avsiktlig' övervikt, som vi oxo måste bli av med för att åter få 'neutral' vikt i vattnet, dvs viktlöshet). Men redan när Helge dyker ned i recessen är den helt vattenfylld, den livsfarliga strålen fortsätter spruta och vattnet står redan över durken och spolrar in över batteriet.

Djupökningen saktar av. Efter några minuter blir vi 'hängande' i vattnet, på dryga hundra meters djup. Stora marginaler har vi inte. Troligen är ordningsföljden mellan orsaker och verkan den, att Helge's ventilstängning är avgörande för att de övriga åtgärderna (främst nödlänsning och nödblåsning samt backmanövern med rodren dikt upp) ska ge avsedd verkan. Blåsningen ensam räcker bevisligen inte att lyfta oss, och inte heller länsningen får undan nog med vatten så länge det fortsätter strömma in (och vartefter vi sjunker ökar ju trycket och mer vatten per

tidsenhet sprutar in). Även backmanövern förutsätter en inte alltför 'tung' båt, och vi kan ju bara använda ena sidans propeller.

Hade Helge ingripit något senare hade vi nog åtminstone slagit i botten men kanske ändå haft tid att länsa tillräckligt utan att behöva utrymma manöverrum. Hade Helge inte kunnat ingripa är det betydligt mera tveksamt hur det kunnat gå - glöm inte att många trodde att själva pitotventilsbröstet brustit, så vem annars hade tagit sig för att försöka ta sig ned till ventilen och kolla den?

Allt det här tar år av subjektiv upplevelse-tid, fast i verkligheten bara femton-tjugu minuter förrinner. Ändå är det nog i grevens tid Helge ingriper, för tryckluftförråden har inte räckt länge till, massiva kortslutningar hotar begränsa maskin- och pumpkapaciteten, och klorgas har börjat bildas. Men när det inte längre kommer in mer vatten, och läns pumparna börjar bita ordentligt, och vi börjar backa oss uppåt, ger blåsningen av ballast-tankarna oxo ordentlig effekt.

Nu blir det verkligen dramatiskt, för när vi äntligen lyckas slita oss loss ur Kung Neptuns omfamning skjuter vi snabbt fart uppåt. Tornet fungerar nu som ett skärplan, och vi kränger allt snabbare, till slut över 50 grader. Vi måtte till sist ha poppat upp som en kork - säkert riktigt hoppat upp ur vattnet - nästan liggande på sidan. Synd att ingen såg oss!

Först nu blir jag riktigt rädd, och på de sekunder uppfärden varar (kanske 30-40?) hinner jag uppleva det där med att livet passerar revy, och tänker att nu är det slut, fast jag vill inte dö än. Jag får bokstavligen klamra mig fast när tornet skär ned, men kastas ändå omkring som en vante i min stridsmundering med påtagen gasmask medan bestick och annat löst far runt öronen. Inte minst när hon rätar upp sig och kastar våldsamt åt andra hållet. Som det visar sig är krängningarna större än säkerhetsmarginalen - bl a rinner batterisyra ur batterierna och fräter på tryckskrovet vilket kräver omfattande saneringsinsatser.

Klockan 1415-1935: återtåget

Jaha, vi har intagit ytläge, om än tämligen oreglementslikt. Genom talröret får jag order om '*stopp i maskin, äntra upp*'. När jag slår upp tornluckan flyger jag nästan upp av allt övertryck som skapats i båten - fast jag hade nog flugit ändå, lättnaden att kunna ta sig ut är påtaglig!

Vi kränger fortfarande en del, och vatten forsar omkring i falska tornet, så jag blir ganska blöt innan jag hinner få upp plåtluckorna. Nu ser jag att sikten nedsatts kraftigt sen vi dök, och strax får jag besked att bl a kompass, radar och ekolod är utslagna. Det blir med hjälp av min klocka och att solen skymtar som en fläck i diset vi i alla fall kan ta ut huvudkurs mot land, vi siktar mot Rödkobbs båk.

Först nu blir jag närmare informerad om vad som hänt, och om att Helge ligger svårt skadad i FC-hytten. Helikopter är larmad och går till Rödkobb i väntan på att vi kan ange vårt läge. Det tar sin rundliga tid innan vi ser land och kan pejla mot de märken som till sist skymtar genom dimman. Men sen går det undan, helikoptern är hos oss på några minuter, och Helge som surrats på en sk japanbåt och baxats upp genom aktra luckan till däck, hissas upp och försvinner med US som sällskap.

Klockan är nu halv fem på eftermiddagen, och vi linkar hem mot Hårsan - väl uppe kunde vi starta dieslarna, men jag vill minnas att kortslutningarna spökar så att vi har problem med matningen till ena sidans propellermotor. Innanför Stabbo sammanträffar vi med Marieholm, och IUV och FC sätts över för att rapportera till CKF. Sedan är min minnesbild att vi går in till Vitså och därefter till Märsgarnsviken och Pia, innan vi nästa dag linkar in till Galärvarvet för översyn - för övrigt i den docka där Vasa nu fått sin slutliga hemvist ! Reparationerna visar sig bli mer omfattande än vi först anat. Inte minst saneringen efter batterisyrans som runnit ut blev mycket besvärlig.

På vägen in mot Hårsan surrar båten av upphetsning, sedan vi börjat få klart för oss hur illa ute vi nog varit. Alla inser att Helge räddat oss från katastrof, och det blir tal om att starta en insamling för att visa vår tacksamhet. Innan vi släpps iland talar IUV och FC till oss om vad som hänt, och utom förmaningar att hålla tyst får vi veta att Helge kommer att rekommenderas till allsköns belöningar. Det får oss att hejda oss i våra egna planer på en insamling, fast sen ska det visa sig att trots Bragdkanna och förtjänstmedaljer får Helge inget materiellt tack för sin fantastiska insats, och för sina långa lidanden innan man plockat ihop hans ansikte någotsånär. Inte förrän Lindemalm blir CM några år senare, och tar reda på vad man gjort - dvs inte gjort, som det visar sig - blir det resultat i den delen. Men Helge är i tjänst igen efter bara ett par månader, och fortsätter i ubåtstjänst mer än tio år. För att förströ sig bygger han under tiden själv en helikopter. Tala om en viking!

SLUTORD

Genom att jag vistades i tornet under hela undervattensdelen av vårt drama, och sen gick VO på bryggan tills vi kommit in och förtöjt, såg jag aldrig själv hur stor förödelsen varit till en början. När jag väl kom ned i båten var ju det värsta undanröjt och det mesta vattnet utpumpat och upptorkat, så jag kunde bara föreställa mig hur det varit med vatten sprutande överallt - strålen gick nämligen upp i taket och sprutade uppifrån ner över och bakom allt och alla - och med blixtrande och smällande reläer och brak och tjut från nödblåsningen.

Fast OK, ljuden hörde jag väl så bra, inklusive en massa rop och skrik för att överrösta 'stridslarmet', och jag kände oset av ozon och lukten av klogasen, och jag hade det alldeles tillräckligt dramatiskt för mig själv där uppe i tornet, tackar så mycket, det räcker så bra !

Och sen har jag ju haft tid att återuppleva både mina egna upplevelser, och de som kamraterna i manöverrum berättade. Och tid att fundera på hur det *kunde* ha blivit.

Tack käre Helge, för de fyrtio år och mer som jag fått till skänks av Dig!

Det var min berättelse.

Österskär och Geneve i augusti år 2001

Björn Grünwald
4.O Uttern 1960